

Liikettä ja yrittäjyyttä rajattomissa ekosysteemeissä

Esa Jauhola, FT, yliopettaja, YAMK-yksikkö, Lapin ammattikorkeakoulu

Asiasanat: ekosysteemit, verkostoituminen, monikulttuurisuus, rajayhteistyö

Maailma muuttuu Pohjolassa ja muualla maailmassa digitalisaation, taloudellisten ja poliittisten kehityskulkujen, vihreän ja kiertotalouden ynnä muiden tekijöiden johdosta. Arktisen Euroopan tulevaisuus näyttää nykyistä valoisammalta luonnonvarojen, väestörakenteen muutosten, ilmaston lämpenemisen ja globalisaation ansiosta (Smith 2010).

Myös yritystoiminta muuttuu. Organisaatorakenteet, omistajuus, rahoitus, liiketoimintamallit ja työn luonne ovat alustatalouden ja ekosysteemien myötä saamassa aivan uudenlaisia ulottuvuuksia. Verkostoitumisenkin luonne muuttuu ja sen painoarvo kasvaa entisestään. Näissä verkostoissa haetaan jatkuvasti uusia innovaatioita ja luotettavia kumppaneita. Työhaastattelussa kysytään ydinosaamisen lisäksi, millaiset verkostot hakijalla on. Näiden kehityskulkujen vuoksi myös yrittäjyyden luonne ja rooli muuttuvat. Yrittäjät toimivat monimuotoisissa verkostoissa. Enää ei riitä oma kylä tai kaupunki, vaan jo lähtökohtaisesti yrittäjän ja hänen yrityksensä tulee toimia rajat ylittävissä alati muotoaan muuttavissa ekosysteemeissä.

Koulutus muuttuu maailman mukana

Yritystoiminnan muutokset ovat moninaisia. Tarvitaan oman erikoisalan osaamista, mutta ennen kaikkea laaja-alaista ymmärrystä paitsi oman organisaation toiminnasta, myös toimintaympäristöstä ja siinä tapahtuvista muutoksista. Erityisesti ylemmän ammattikorkeakoulutuksen tulee lähtökohtaisesti olla laaja-alaista. Liiketalouden YAMK-koulutuksen painopisteinä tulee olla yrittäjämäinen, kriittinen ja strateginen ajattelu, osaamisen johtaminen sekä omien kyvykkyyksien ja yrityksen liiketoiminnan luova kehittäminen.

Nykyinen yrityskuva perustuu maailmaan, jota ei enää ole ja kysymys kuuluu: miten valmistetaan nuoria maailmaan, jota ei enää ole? Nykyään ja vielä enemmän lähitulevaisuudessa työ menee ihmisen luo, eikä vanhaan malliin, jolloin ihminen meni työn/koneen luo. Toki poikkeuksiakin on.

Työnantaja- ja työntekijäasetelma muuttuu. Riski on siirtymässä tavallisille ihmisille. Jokaisen tulee ottaa vastuuta omasta tekemisestään ja oppia ajattelemaan strategisesti sekä toimimaan yrittäjämäisesti. Ajattelu ja tekeminen tapahtuvat yhteistyössä muiden kanssa eli ne ovat yhteisö-, ei yksilölähtöisiä. Tästä seuraa, että työn ja osaamisen perusyksikkö on vuorovaikutus.

Kun yritys hakee uusia työntekijöitä, ei niinkään enää kysytä, että mitä sinä osaat, vaan tärkein kysymys on: ”minkälainen verkosto sinulla on”? Verkosto-osaaminen on siis keskeistä. Myös oppisen tulee olla yhteisöllistä unohtamatta substanssiosaamista. Ennen kaikkea kansainvälisyysosaaminen ja kielitaito ovat vahvuuksia, jota tarvitaan lähes jokaisessa työtehtävässä. Tutkijoiden mukaan luovat elementit kuten kulttuuri pitää ottaa osaksi (liiketalouden) opetusta. Asiantuntijuus ei sinällään enää ratkaise, koska kaikki tieto on koneissa/tietoverkoissa, vaan verkosto-osaaminen ja kommunikointitaito mukaan luettuna. tunteet, empatia ja ihmisten kohtaaminen.

Suomalaiset opiskelijat ovat varsin konservatiivisia oppijoita, mutta he oppivat koulutuksen aikana, että keskeistä ei ole opettaminen vaan oppiminen, tiedon hakeminen, yhdessä pohtiminen, ideointi ja omaa ja yrityksen osaamista edistävä kehittämistyö. Opettaja on oppimisen fasilitaattori ja kuraattori, joka parhaassa tapauksessa seuraa yksilön kehitystä pidemmän aikaa. Myös alumnien rooli kasvaa. Toisaalta perinteistä opettajalähtöisyyttäkin tarvitaan edelleen, koska opettaja alansa asiantuntijana saa parhaiten ohjatuksi opiskelijat relevantin tiedon lähteille. Ennen kaikkea opettaja on sillanrakentaja – bridgebuilder.

Monikulttuurinen osaaminen

YAMK-koulutuksessa keskeisiä kompetensseja ovat siis luovuus, yhteistyö ja kommunikointi kognitiivisia taitoja unohtamatta (esim. taloushallinto). Strateginen ajattelu, johtamis- ja esimiestaidot, tiimityötaidot ja kansainvälisyysosaaminen sisältyvät näihin ja koskevat myös opettajia ja muuta henkilökuntaa.

Ammattikorkeakoulun koulutuksen lähtökohtana on käytännön- ja työelämälähtöisyys ja soveltava tutkimus. Master of Business Administration -tutkinnon tavoitteena on antaa monialainen ja monikulttuurinen osaaminen kansainvälisen liiketoiminnan tehtäviin pyrkiville ja näissä tehtävissä jo toimiville ammattilaisille. Alueen yrityksille tavoitteena on tuottaa kansainvälistymistä tukevia konkreettisia kehitysohjelmia ja tiivistä vuorovaikutusta opetukseen ja opiskelijoihin ohjelman eri vaiheissa. Käytännössä yhdeksi vahvuudeksi on noussut myös opiskelijoiden keskinäinen verkostoituminen ja toisten kokemuksista oppiminen.

Kansainvälistyminen on edellytys koko Suomen talouden kehitykselle. International Business Management -koulutus antaa hyvät valmiudet toimia kansainvälisessä ympäristössä, koska opetussuunnitelman lisäksi sekä opettajat että opiskelijat ovat kansainväliseen toimintaan suuntautuneita ja koulutuksen aikana tehdään yhteistyötä ulkomaisten korkeakoulujen kanssa. Suurin osa opiskelijoista on kansainvälisissä tehtävissä toimivia suomalaisia, mutta mukana on myös venäläisiä, hollantilaisia, unkarilaisia, ukrainalaisia, itävaltalaisia, ghanalaisia, egyptiläisiä, brasilialaisia ja kiinalaisia opiskelijoita. Moni heistä asuu ja työskentelee Suomessa. Monikulttuurisuus tulee tutuksi ikään kuin sivutuotteena, vaikka toki asiaa käsitellään myös opinnoissa. Esimerkiksi vuonna 2017 toteutetaan toista kertaa yhteinen Diversity Management -opintojakso saksalaisen korkeakoulun kanssa yhteisen työpajan merkeissä. Kyseiselle opintojaksolle osallistuu opiskelijoita myös suomenkielisistä YAMK-koulutuksista, mutta pohdittavaksi jää, miten niissä kansainvälisyyttä ja monikulttuurisuutta voitaisiin korostaa enemmän.

Leadership digitalisoituvassa työelämässä

Kansainvälisen luonteensa vuoksi IBM-opiskelijat ovat liikkuvaa väkeä. Työtehtävät vievät heitä milloin minnekin päin maailmaa. Niinpä koulutuksen tulee olla joustavaa ja mahdollistaa työn, perheen ja osaamisen kehittämisen yhdistäminen. Kerran viikossa pidettävät online-sessiot ovat vuorovaikutteisia, mutta jos opiskelija ei pääse langoille, voi luennot kuunnella jälkepäin. Materiaalit ja oppimistehtävät ovat Moodlessa, jolloin opiskelijat voivat työskennellä itselleen parhaiten sopivana ajankohtana. Alussa haasteena ovat ryhmätyöt, mutta niissäkin aikataulujen yhteensovittaminen onnistuu hyvällä suunnittelulla ja käyttämällä GAFE:n (Google Apps for Education) tarjoamia

mahdollisuuksia. Kerran lukukaudessa pidettävät lähiviikot hitsaavat ryhmää yhteen ja niiden aikana opettajatiimin kanssa arvioidaan aiempia opintokokonaisuuksia ja suunnitellaan tulevia mukaan luettuna opinnäyteprosessi.

Pääasiassa kaikki oppimistehtävät linkitetään opiskelijan omaan organisaatioon. Näin teoriaa sovelletaan käytäntöön jatkuvasti. Toisella lukukaudella tehdään kuitenkin laaja kehittämistehtävä alueen kansainväliselle yritykselle, kuten Lappset, BRP, Polarica ja Tormets. Toimeksiannon pohjalta kolmen opintojakson suomalainen, nigerialainen ja itävaltalainen opettaja suunnittelevat tehtävän, jonka pohjalta opiskelijatiimit analysoivat yritystä, haastattelevat johtoa ja ideoivat kehittämissuunnitelmia, joista yritys sitten valitsee voittajan. Koska opiskelijoilla on monivuotinen työkokemus, nämä raportit ovat saaneet erinomaista palautetta yrityksiltä ja monia ehdotetuista asioista on toteutettu. Yksi yritys palkkasi opiskelijan vastaamaan viennistä ja toinen valmistunut vastaa yrityksen strategian toteutuksesta. Myös opinnäytteitä on jatkohankkeena tehty. Tällaisella lähestymistavalla on monia tavoitteita, joista yksi on yrittäjyyden merkityksen ja yrittäjän persoonan pohtiminen monikulttuurisissa tiimeissä. Esimerkiksi Polarica AB on kasvanut pienestä yrittäjävetoisesta marjoja ostavasta ja myyvästä yrityksestä Suomessa ja Ruotsissa toimivaksi monialaiseksi ja kansainväliseksi bisnekseksi. Polarica AB:n ja muiden case-yritysten johtoa haastatteleamalla opiskelijat ovat saaneet hyvän kuvan yrittämisen mahdollisuuksista ja haasteista muuttuvassa pohjoisessa toimintaympäristössä.

YAMK-yksikkö pyrkii omalla toiminnallaan vastaamaan edellä kuvattuihin haasteisiin kehittämällä uusia oppimismenetelmiä ja –ympäristöjä sekä verkostoitumalla paikallisten ja kansainvälisten yritysten ja korkeakoulujen kanssa.

YAMK-koulutus tähtää esimies- ja johtamistaitojen jatkuvaan kehittämiseen. Toteutuksessa korostuu yhteistyö elinkeinoelämän kanssa. Uusia opetussuunnitelmia vuosille 2017 – 2020 suunniteltaessa on noussut esille useita osaamisalueita, joita asiantuntijaksi kehittyminen edellyttää, kuten esiintymis- ja vuorovaikutustaidot, itsensä ja toisten johtaminen, sitoutuminen, aloitteellisuus ja ongelmanratkaisu, asiakas- ja laatusuuntautuneisuus, tiimityötaidot, business-ajattelu sekä verkostoituminen ja kansainvälistyminen. Kulttuuri- ja kieliosaaminen on noussut erittäin vahvasti esille. Digitalisoituminen muuttaessa työelämän rakenteita ja organisaatioiden toimintaa myös osaamishaasteet muuttuvat.

Yhteisöllinen verkkotyöskentely-ympäristö

Yrittäjyyden opettamisella on pisimmät perinteet pohjoisamerikkalaisissa, brittiläisissä ja hollantilaisissa yliopistoissa (Klandt & Volkmann 2006)). Muut Euroopan maat kuten Saksa, Ranska ja pohjoismaat ovat seuranneet viime vuosina perässä ja kehittäneet omia mallejaan. Suomen ammattikorkeakouluissa on myös tiedostettu se, että yrittäjyyttä voi oppia jo opiskeluaikana.

Korkeakoulujen yrittäjyyden opetus on pyrkinyt tarjoamaan opiskelijoille kiinnostusta yrittäjyyteen (motivaatio) sekä kehittämään siinä tarvittavia tietoja ja osaamista (kvalifikaatioita). Tässä vaiheessa ei kuitenkaan ole olennaista se, toimivatko opiskelijat myöhemmin itsenäisinä yrittäjinä vai esimiehinä muissa yrityksissä. Kysymys on enemmänkin Klandtin ja Volkmannin (2006) mukaan yrittäjämäisen hengen ja asenteen aktivoinnista ja käytännön yrittäjämäisten kompetenssien omaksumisesta.

Perusehto korkeakoulujen yrittäjyyskoulutukselle on oletus siitä, että yrittäjämäinen ajattelu ja toiminta eivät ole sisäsyntyisiä ominaisuuksia vaan että niitä voidaan kehittää kokemusten avulla ja edistää oikein suunnatulla opiskelulla. Pitää vain löytää sopivat didaktiset menetelmät ja innovatiiviset toimintamallit (Jørgensen 2014). Lapin AMK:n Kaupan ja kulttuurin osaamisalan Liikeakatemia on jo pyörinyt useita vuosia ja siitä saadut kokemukset ovat hyviä ja rohkaisevat toiminnan kehittämiseen esimerkiksi entistä kansainvälisemmäksi. Oppimismenetelmät kehittyvät kokemusten myötä. Verkkotyöskentely ja luokkatilajärjestelyt siirtävät opiskelijat toiminnan ja huomion keskiöön. Opiskelijat voivat harjoitella yrittämistä paikallisesti, mutta he kykenevät myös verkostoitumaan yli oppilaitosrajojen ja verkon kautta esimerkiksi lappilainen opiskelija tai opiskelijaryhmä voivat kehittää businessideoita eteläsuomalaisien opiskelijoiden kanssa.

Yhteisöllinen verkkotyöskentely-ympäristö tarjoaa myös mahdollisuudet kansainväliseen toimintaan yhteistyössä sekä lähinaapureiden että kauempanakin sijaitsevien korkeakoulujen kanssa.

Lapin AMK on osallistunut lukuisiin EU-hankkeisiin, joilla on edistetty sekä opiskelijoiden että alueen pienten yritysten yrittäjämäistä orientoitumista ja liiketoimintamalleja. Creative Steps ja Transnational Innomarathon ovat hyviä esimerkkejä hankkeista, joissa opiskelijat ovat

päässeet tutustumaan yrittäjyyteen eri Euroopan maissa. Young Innovative Entrepreneurs ja Practice Future ovat puolestaan edistäneet yrittäjien ja yrittäjiksi aikovien sekä opiskelijoiden rajat ylittävää yhteistyötä Barentsin alueella. Nämä ovat erinomaisia esimerkkejä toteutetuista Lapin AMK:n strategian mukaisista pohjoisista yhteistyökuvioista, joilla yrittäjyyttä on pyritty edistämään. Uusien EU-ohjelmien avauduttua kaikille edellä mainituille hankkeille on odotettavissa jatkoa ja tarkoitus paitsi on kehittää niitä edelleen, myös saada rajat ylittävä yhteinen koulutus osaksi vakimaista toimintaa.

YAMK:n OVET -hanke tähtää pienten yritysten työntekijöiden ja yrittäjien hyvinvoinnin edistämiseen. Sillä olisi hyvät mahdollisuudet laajentua kansainväliseksi projektiksi YAMK:n kansainvälisessä verkostossa. YAMK ja Lapin kauppakamari ovat mukana kehittämässä alueyhteistyötä Saksan Schwabenin ja Italian Bolzanon alueiden kanssa ja OVET-hankkeen tavoite soveltuisi erinomaisesti kansainvälisen yhteistyön teemaksi.

Hankkeiden lisäksi Lapin AMK:n tulisi aktivoitua yhteisten kv. koulutusten edistämiseksi. Esitän, että Lapin AMK ottaa keskeisen roolin pohjoisen toiminta-alueemme yrittäjyyden edistäjänä yhteistyössä naapurimaiden korkeakoulujen ja yritysorganisaatioiden kanssa. Arktisen alueen merkityksen kasvaessa yhteinen Master -tutkintoon johtava koulutus taatusti houkuttelisi opiskelijoita niin pohjoisesta kuin etelästä, lännestä ja idästä. Kyse on vain Lapin AMK:n tahdosta ja aktiivisuudesta. Ja ekosysteemeistä.

Lähteet

Jørgensen E. (2014) Border-crossing business activity in the Barents Region: Understanding the drivers and barriers for transnational entrepreneurship

Klandt H. & Volkmann C. (2006) Development and Prospects of Academic Entrepreneurship Education in Germany. HEINZ KLANDT and CHRISTINE VOLKMANN. Higher Education in Europe, Vol. 31, No. 2,

Smith L. C. (2010) The World in 2050: Four Forces Shaping Civilization's Northern Future. New York, Dutton.